

Kowalska, Joanna

Przed obchodami kopernikowskimi

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 819-822

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Autor omówił rolę Senatu w kształtowaniu stosunku państwa wobec spraw nauki, akcentując szczególnie udział Senatu w próbie realizacji koncepcji planowej organizacji życia naukowego w latach 1928—1939. W ożywionej dyskusji wzięli udział wszyscy uczestnicy posiedzenia; dyskutanci zwrócili przede wszystkim uwagę na konsekwencje debat i uchwał parlamentarnych w sprawach nauki. Jednocześnie przeprowadzono analizę układu sił politycznych w obrębie środowiska naukowego.

B. J.

POWSTANIE ZESPOŁU EKONOMICZNYCH PROBLEMÓW ROZWOJU NAUKI I TECHNIKI

W drugim kwartale 1972 r. powołany został przy Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN nowy zespół badawczy. Jest to — liczący ponad 20 osób (pracowników Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej, Polskiej Akademii Nauk i instytutów resortowych) — Zespół Ekonomicznych Problemów Rozwoju Nauki i Techniki. Przewodniczącym jest dr Lech Zacher.

Program działalności Zespołu obejmuje następujące grupy tematyczne: 1. Wpływ rozwoju nauki i techniki na wzrost gospodarczy (wyodrębnienie czynników, próby kwantyfikacji, modele ekonomiczne). 2. Problemy wdrażania osiągnięć nauki i techniki do gospodarki. 3. Ekonomia badań naukowych. 4. Polityka ekonomiczna a polityka naukowa i techniczna. 5. Strategia rozwoju nauki i techniki a strategia gospodarcza. 6. Planowanie gospodarcze a planowanie rozwoju nauki i techniki. 7. Międzynarodowy obrót handlowy osiągnięciami nauki i techniki. 8. Finansowanie rozwoju nauki i techniki; płace i bodźce w sektorze B+R. 9. Międzynarodowa współpraca naukowo-techniczna. 10. Ekonomiczne problemy rewolucji naukowo-technicznej. 11. Nauka i technika a rozwój krajów Trzeciego Świata.

Problematyka powyższa będzie badana zarówno z punktu widzenia historycznego jak i współczesnego. Do końca 1973 r. członkowie Zespołu przygotowują do publikacji tom studiów.

Lech Zacher

PRZED OBCHODAMI KOPERNIKOWSKIMI

W marcu b.r. powstał w stolicy Bułgarii krajowy Komitet Obchodów 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, na jego czele stanął członek Bułgarskiej Akademii Nauk i dyrektor Instytutu Elektroniki BAN, prof. Emil Dżakow. Komitet opracował już wstępny plan obchodów. Centralna uroczystość odbędzie się w lutym 1973 r. w Wielkiej Sali Akademii Nauk. Wygłoszone na niej zostaną dwa referaty: o życiu i działalności Kopernika — przedstawiony przez przewodniczącego sekcji astronomii BAN, prof. Nikołą Bonewa, oraz o epoce Kopernika przygotowany przez uczonego polskiego.

Dużym wydarzeniem kulturalnym będzie wystawa bułgarskich książek, fotografii i obrazów poświęconych polskiemu astronomowi. Niezależnie od tego otwarta zostanie wystawa obrazów i rzeźb, powstałych dla uczczenia tej rocznicy. Komitet pragnie wystąpić również z propozycją wydania dwóch znaczków pocztowych — przedstawiających portret Kopernika oraz jego pomnik w Warnie. Jednym z kierunków prac Komitetu będzie szeroka akcja popularyzująca osobę i dzieło Kopernika.

Na uniwersytecie państwowym San Marcos w Limie, odbyła się inauguracja Tygodnia Kopernikowskiego. W imieniu ambasady PRL zabrał głos I sekretarz

R. Habdas, przedstawiając założenia i zakres programu obchodów kopernikowskich w Polsce. Odczyt na temat Kopernik na tle historii wygłosił prof. Carlos Arambar.

Pięćsetna rocznica urodzin Mikołaja Kopernika ma być bardzo uroczyste obchodzona w Indiach. Obchody kopernikowskie odbędą się pod auspicjami Indyjskiej Narodowej Akademii Nauk i Uniwersytetu Delhijskiego. W programie dla uczczenia polskiego astronoma przewidziane jest m.in. w dniach 19—20 lutego 1973 r. seminarium na temat życia i zasług M. Kopernika, z udziałem wybitnych naukowców indyjskich i polskich.

W czasie obchodów polscy naukowcy zostaną zaproszeni do Indii w celu wygłoszenia wykładów na różnych uniwersytetach. W miejscach, gdzie odbędą się seminaria i wykłady, zostaną zorganizowane wystawy poświęcone życiu i pracy Kopernika. Słynne dzieło polskiego astronoma *O obrotach ciał niebieskich* zostanie przetłumaczone na język hindi. Ma być również wydana specjalna broszura o życiu i pracy Kopernika. Indyjska Narodowa Akademia Nauk powołała już komitet organizacyjny obchodów kopernikowskich.

W ostatnich dniach maja 1972 r. przebywali w Polsce naukowcy japońscy — rektor uniwersytetu w Kyoto, wybitny astrofizyk prof. Toshima Araki i profesor tej uczelni Kei Wakaizumi. W czasie spotkania z przewodniczącym OK FJN — prof. J. Groszkowskim, goście poinformowali o przygotowaniach uniwersytetu w Kyoto do obchodów 500-rocznicy urodzin M. Kopernika. M.in. naukowcy tej uczelni przygotowują japońską edycję *Dzieł wszystkich wielkiego polskiego astronoma*. Obchodami kopernikowskimi żywo interesuje się wiele japońskich ośrodków naukowych, a wśród nich — uniwersytet w Tokio oraz Japońskie Towarzystwo Astronomiczne. W kraju tym powstał — podobnie jak w wielu innych państwach — narodowy komitet obchodów rocznicy kopernikańskiej.

W Holandii przebywał prof. Witold Łukasiewicz, rektor Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Celem jego pobytu było nawiązanie współpracy z holenderskim komitetem obchodów kopernikowskich i ze środowiskami naukowymi, poinformowanie prasy holenderskiej o programie obchodów oraz nawiązanie kontaktu z drem Strasserem, sekretarzem d/s UNESCO w Holandii. Komitet holenderski planuje zorganizowanie w kwietniu 1973 r. sesji naukowej, poświęconej Kopernikowi oraz przygotowanie edycji okolicznościowej książki o recepcji teorii Mikołaja Kopernika w Holandii w XVI i XVIII wieku.

Inicjatorem uroczystości kopernikowskiej w Australii jest Koło Techników Polskich w Melbourne, dzięki któremu utworzony został Narodowy Komitet Organizacyjny obchodów. Uroczystości, która odbędzie się w lutym przyszłego roku, patronować będzie premier Australii a uczestniczyć w niej będą australijscy astronomowie, lekarze inżynierowie, prawnicy, ekonomiści. Udział wezmą także profesorowie polscy, wykładający na wyższych uczelniach w Australii. Dzięki ich wysiłkowi wydana zostanie księga pamiątkowa w języku angielskim. W stolicy jednego ze stanów umieszczona zostanie płyta pamiątkowa wykonana w glazie granitowym pochodzącym z góry Kościuszki.

Centralny Komitet Polonijny Obchodów Kopernikowskich powstał w Wielkiej Brytanii z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Warmii i Mazur. Towarzystwo ma zamiar przyczynić się do budowy planetarium w Olsztynie.

Najbogatszy jednak program uroczystości kopernikowskich przygotowuje Polonia amerykańska. Przy Narodowej Akademii Nauk powstał już ogólnoamerykański komitet obchodów, któremu przewodniczy matematyk polskiego pochodzenia, profesor uniwersytetu w Chicago, dr Antoni Zygmund. Komitet czyni przygotowania do sympozjum naukowego, poświęconego rewolucji kopernikowskiej w różnych dziedzinach wiedzy.

Komitet Filatelistyczny Kongresu Polonii Amerykańskiej ogłosił międzynarodowy konkurs na projekt okolicznościowy znaczka, który wyda poczta amerykańska.

W wielu miastach amerykańskich powstały lokalne komitety, dzięki którym np. wzniesiony zostanie pomnik Kopernika w Filadelfii, a w Wayne State University w Detroit odsłonięte będzie jego popiersie.

W dniach 3 i 4 czerwca odbyła się w Muzeum Architektury we Wrocławiu sesja nt. *Znaczenia myśli Kopernikowskiej w dziejach rozwoju filozofii materialistycznej i kulturze światowej*. Sesję zorganizowało Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej i Polskie Towarzystwo Religioznawcze. W sesji wzięło udział ponad 120 osób — naukowców, działaczy i lektorów TKKS i PTR. Uczestnicy wysłuchali 8 referatów, poświęconych, w przeważającej mierze światopoglądowemu znaczeniu teorii Kopernika oraz jej miejscu w nauce i kulturze światowej. Referaty wygłosili m.in.: Ivo Koran z Czechosłowacji, który mówił o praskim i wrocławskim kręgu przyjaciół Kopernika i Bruna oraz István Csapláros, który swoje wystąpienie poświęcił obecności Kopernika w kulturze węgierskiej. Sesji towarzyszyła specjalna wystawa poświęcona życiu i działalności naszego uczonego oraz o rozprzestrzenianiu się jego teorii heliocentrycznej w świecie.

Akademia Medyczna w Lublinie i Komitet Organizacyjny 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika przygotowały posiedzenie naukowe: *Mikołaj Kopernik — astronom i lekarz polskiego odrodzenia*, z następującymi referatami: dr Longina Gładyszewskiego *Heliocentryczny układ Mikołaja Kopernika*, doc. Józefa Staszycza — *Mikołaj Kopernik — lekarz*, dra Zdzisława Czarneckiego — *Znaczenie filozoficzne teorii Mikołaja Kopernika*, ppłk, mgra Czesława Kukuryki — *Mikołaj Kopernik patriota i obrońca ojczyzny*.

Z inicjatywy Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w Poznaniu, odbyła się w pierwszych dniach maja popularno-naukowa sesja kopernikowska. Na temat *Znaczenia teorii Kopernika w dziejach nauki* mówił dr Henryk Kuźmiński, pracownik Obserwatorium Astronomicznego UAM, a dr Władysław Kot, z Instytutu Filozofii UAM, przedstawił *Filozoficzne aspekty dzieła M. Kopernika*.

W Muzeum Narodowym w Krakowie otwarto międzynarodową wystawę grafiki pt. *Mikołaj Kopernik i jego myśl*. Ekspozycja ta, będąca imprezą towarzyszącą IV Międzynarodowemu Biennale Grafiki, równocześnie otwiera w Krakowie roczny cykl różnych imprez kopernikowskich, które w przyszłym roku zakończy wielka wystawa poświęcona Mikołajowi Kopernikowi i tradycjom kopernikowskim.

W konkursie, którego plonem jest właśnie wystawa, I nagrodę otrzymał Franc Anatol Wyss (Szwajcaria), dwie II nagrody przyznano: Lonowi Piesowockiemu (W. Brytania) i Raimo Kanerva (Finlandia).

Kopernik i jego epoka — pod tym hasłem przygotowano wystawę, w siedzibie miejskiej biblioteki w Bydgoszczy. Impreza ma na celu przedstawienie stanu nauki przed odkryciami Kopernika, dorobek jego myśli. Prezentowane są na niej kopernikańskie materiały historyczne, wypożyczone z krajowych zbiorów.

W Planetarium Śląskim czynna jest wystawa, na której zgromadzono m.in. fotografie medali wybitych na cześć Mikołaja Kopernika, a także wszystkich pomników wystawionych astronomowi.

Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Opolu udostępnił ostatnio interesującą wystawę, zorganizowaną wspólnie z redakcją „Życia Warszawy”, a zatytułowaną *Śladami Kopernika*. Składa się na nią 90 artystycznie wykonanych fotografów, tematycznie związanych z życiem oraz miejscami pobytu w Polsce

i we Włoszech naszego wielkiego astronoma. Autorami zdjęć są małżonkowie Magdalena i Zdzisław Kwileccy. Uwagę zwracają fotokopie dokumentów, m.in. zapisu notarialnego promocji Mikołaja Kopernika w Ferrarze i rękopisu dzieła *O obrotach ciał niebieskich*.

Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, przygotowuje 18 wystaw fotograficznych pn. *Szlakiem Kopernika*, które eksponowane będą w szeregu państw Europy, Azji i Ameryki. Wystawa przedstawiać będzie zabytki architektury i ikonografie z miejsc związanych z wielkim astronomem. Z miast polskich prezentowany będzie Toruń, Chełmno, Grudziądz, Lidzbark Warmiński, Elbląg, Frombork, Olsztyn, Gdańsk, Kraków. Z miast włoskich — Bolonia, Padwa, Ferrara i Rzym. Wydany także zostanie wielojęzyczny katalog wystawy. Autorem prac fotograficznych jest Olgierd Gałdyński. Pierwsza wystawa będzie gotowa w czerwcu 1972 r., następna zaś w końcu sierpnia 1972 r.

Rozstrzygnięty został ogólnopolski konkurs literacki na utwór (dramat, opowiadania) o tematyce kopernikowskiej. Jury pod przewodnictwem Jana Marii Gisgesa przyznało następujące nagrody:

W dziele dramatu trzy równorzędne nagrody otrzymali: Jerzy Ronard Bujański (Kraków) *Obroty sfer niebieskich i ziemskich*; Józef Gruda (Warszawa) *Śmierć Kopernika*; Stanisław Weremczuk (Lublin) *Syn Stońca*. W dziedzinie prozy dwie równorzędne nagrody otrzymali: Wanda Chylińska (Warszawa) *Z Piotrkim po Fromborku*; Edward Góra (Jarocin) *Noce nad Narusą*.

Joanna Kowalska

SESJA NAUKOWA W GDAŃSKU POŚWIĘCONA JÓZEFOWI WYBICKIEMU

Z okazji 175 rocznicy powstania polskiego hymnu narodowego, 150 rocznicy śmierci i 225 rocznicy urodzin twórcy tego hymnu, Gdańskie Towarzystwo Naukowe zorganizowało w dniach 2—4 czerwca 1972 r. ogólnokrajową sesję poświęconą Józefowi Wybickiemu. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Sesji był prof. Andrzej Bukowski.

W pierwszych dwóch dniach wygłoszono 8 referatów i kilka komunikatów. Jeden z referatów, dr Kazimiery Augustowskiej, przedstawił poglądy i działalność Wybickiego w dziedzinie geografii. Wybicki całe życie interesował się geografią. W latach 1770/1771 słuchał wykładów m.in. geografii na uniwersytecie w Lejdzie, namówiony do tego przez opata cystersów w Oliwie, Jacka Rybińskiego, a będąc na emigracji we Francji (1795—1802) uczestniczył w wykładach mineralogii. Zainteresowania Wybickiego geografią szły dwoma nurtami: jeden z nich stanowiła geografia polityczna, drugi należał do geografii fizycznej. Obok tego frapowały go wybrane zagadnienia ekonomiczne i społeczne. Owocem jego znajomości geografii Polski była rozprawa *Wykład sposobów do rzekospławności i handlu wprowadzenia*.

W referacie *Wybickiego myśl gospodarcza doc.* Stanisław Gierszewski mówił, że wbrew poglądom uznającym Wybickiego za teoretyka ekonomii politycznej, należy go uznać za wybitnego praktyka. Jego pisma zawierają więc program polityki gospodarczej, natomiast nie interesują ich autora poszczególne problemy teoretyczne, nie ustalał on praw rządzących produkcją. W swój program próbował wpleść najnowsze koncepcje ekonomiczne, jak wysuwany przez Adama Smitha problem pracy ludzkiej w procesie gospodarowania, nie interesują go jednak głębsze analizy takich poglądów ówczesnej teorii, jak cena, renta, płace itp.